

بررسی و تحلیل تهدیدهای سیاسی، امنیتی و دفاعی در استان البرز با رویکرد آمایش

سرزمین

امیر فتحی (دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آمایش سرزمین دانشگاه تهران، تهران، ایران)

amirfathi@ut.ac.ir

محمد میره‌ای (استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تهران، تهران، ایران، نویسنده مسئول)

mirehei@ut.ac.ir

کرامت اله زیاری (استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تهران، تهران، ایران)

zayyari@ut.ac.ir

عباس علی پور (استادیار جغرافیای سیاسی دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران)

aivan31@yahoo.com

سید مصطفی هاشمی (دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران)

m.hashemi2006@gmail.com

چکیده

تهدیدهای امنیتی و دفاعی از ابعاد اصلی تهدید علیه واحدهای سیاسی محسوب می‌شوند. به لحاظ کارکردهای ویژه‌ای که امنیت و دفاع در واحدهای سیاسی دارند، تهدیدهایی از این دست می‌توانند نقش مؤثری در شکل‌گیری تصمیم‌های مختلف در این واحدها داشته باشند. بنابراین این پژوهش به دنبال شناسایی، بررسی و تحلیل، تهدیدهای امنیتی-دفاعی آمایش سرزمین، سطح‌بندی شهرستان‌های استان البرز بر اساس این تهدیدها و گزینش راهکارهای آمایش سرزمینی برای آنها می‌باشد. این تهدیدها از طریق مطالعات اسنادی، پیمایشی و مصاحبه‌ای گردآوری شده‌اند. سپس با نخبان جهت‌پایایی پرسشنامه، رتبه‌دهی به هر کدام از شهرستان‌ها از لحاظ تهدیدهای موجود و انتخاب راهکارها مصاحبه به عمل آمده است. به منظور رتبه‌بندی شهرستان‌های مختلف استان البرز از لحاظ تهدیدهای موجود، مدل ویکور را به کار گرفته است. همچنین برای وزن‌دهی شاخص‌ها در مدل ویکور از آنتروپی شانون استفاده شده است. از نتایج این پژوهش چنین بر می‌آید که در بین شهرستان‌های استان البرز شهرستان کرج به عنوان مرکز استان دارای بیشترین تهدیدهای سیاسی، امنیتی و دفاعی است. مهم‌ترین دلیل تمرکز تهدیدها در کرج، می‌تواند تمرکز خدمات، امکانات و دسترسی‌های مختلف استانی در این شهرستان باشد. همچنین دیگر شهرستان‌ها به دلیل عدم ارائه خدمات مناسب و درخور جمعیت نیز

دارای تهدیدهای گوناگون در گروه‌های مختلف می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد که از بین گروه‌های مختلف تهدیدها، تهدیدهای اقتصادی دارای بالاترین درصد اهمیت از لحاظ میزان تأثیرگذاری بر شهرستان‌های مختلف استان البرز است. بعد از تهدیدهای اقتصادی، تهدیدهای محیطی و زیست‌محیطی بیشترین اهمیت را در استان دارند. برای خروج استان - به‌ویژه شهرستان کرج - از وضعیت تهدیدزای موجود، در پایان به ارائه راهکار پرداخته ایم. یکی از مهم‌ترین راهکارهای آمایش سرزمینی برای کاستن از مسائل و مشکلات شهرستان‌های استان البرز، تمرکززدایی از کرج و ارائه امکانات و خدمات در دیگر شهرستان‌هاست.

کلیدواژه‌ها: آمایش سرزمین، راهبرد، تهدیدهای سیاسی، امنیتی و دفاعی، مدل ویکور، استان البرز.

مقدمه

در قرن حاضر نابرابری‌ها مسئله‌ای اساسی برای جامعه بشری هستند؛ به‌گونه‌ای که در مکان‌های آکادمیک مورد بحث قرار می‌گیرند و دولت‌ها را به نگرانی می‌اندازند. نابرابری‌ها می‌توانند وحدت ملی و ثبات اجتماعی را به خطر بیندازند (Dennis Wei, 2015: 2). آمایش سرزمین به عنوان مجموعه‌ای از دانش‌ها، فنون، اصول، سیاست‌ها، برنامه‌ها، اقدامات و عملیات هماهنگ و منسجمی است که به‌منظور از بین بردن نابرابری‌ها ساماندهی و نظم بخشیدن به فضاها و مکان‌های زیستی و جغرافیایی (طبیعی و غیرطبیعی) به کار گرفته می‌شود. آمایش سرزمین را ساماندهی هماهنگ و سزاوار فضای حیاتی کشور در قالب سیاست‌های کلی، توسعه همه‌جانبه کشور و ضرورت‌های دفاعی دانسته‌اند، به عبارت دقیق‌تر طبقه‌بندی فعالیت‌های انسان در یک نگاه کلی مشتمل بر فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظامی است. به‌طور طبیعی فعالیت‌های گوناگون و پیچیده انسان در فضای جغرافیایی نیازمند بسترسازی شایسته به‌منظور حداکثر بهره‌وری است. بر این اساس آمایش سرزمین، رابطه بین انسان، فضا و فعالیت‌های انسان را تنظیم می‌کند. یکی از مهم‌ترین ابعاد آمایش سرزمین که به‌طور عمده و بخصوص در ایران کمتر به آن توجهی شده است، بعد امنیتی و دفاعی است (Zarghani & Azami, 2011: 142).

فائق آمدن بر مشکلات و از بین بردن تهدیدها یکی از آرزوهای دیرینه انسان‌ها در تمامی ادوار تاریخی بوده است، که برای رسیدن به این مهم نیاز به شناخت بیشتر و برنامه‌ریزی است. برای آگاهی از چگونگی میزان نابرابری‌ها به‌عنوان مثال در سطح یک استان به سطح‌بندی شهرستان‌ها از لحاظ دسترسی به شاخص‌های مختلف پرداخته می‌شود، ارائه یک سلسله‌مراتب از دسترسی در نقاط مختلف از خدمات و امکانات یکی از مهم‌ترین کاربردهای سطح‌بندی است (Rondinelli, 1988: 116). همچنین سطح‌بندی میزان دسترسی به شاخص‌های مختلف توسعه، روشی برای سنجش میزان توسعه مناطق است، که اختلافات مکانی، فضایی، اقتصادی، اجتماعی و

فرهنگی مناطق را نشان می‌دهد (Taghvaei & et al, 2011: 155). تمرکز امکانات و خدمات در شهرهای بزرگ و مراکز استان‌ها در چند دهه اخیر سبب بوجود آمدن نابرابری‌های منطقه‌ای در میزان دسترسی به خدمات و امکانات شده است که به تبع آن نزول کیفیت زندگی، شکاف‌های درآمدی و در نهایت بی‌عدالتی فضایی را به بار آورده است (Ryahi & et al, 2010: 48). تجزیه و تحلیل منطقی و معتبر از مناطق و نواحی در راستای رسیدن به عدالت فضایی و توسعه اقتصادی اصلی ضروری می‌باشد (Morgan & et al, 2005: 5).

استان البرز به عنوان یکی از قطب‌های پخش فضایی و رفع تمرکز تهران، که در سال ۱۳۸۹ از این استان جدا شده‌است، حال خود درگیر تمرکز فضایی شدید در مرکز استان می‌باشد. در این استان تهدیدهای مختلفی وجود دارد که ابعاد گسترده‌ای را در بر می‌گیرند، در این راستا یکی از مهم‌ترین بخش‌های آمایش سرزمین شناخت تهدیدات سیاسی، امنیتی و دفاعی در استان‌های مختلف است. با توجه به اینکه برای کاستن از تهدیدهای سیاسی امنیتی دفاعی در برنامه‌ریزی‌های مختلف اقدام به پخش امکانات و خدمات در سطوح منطقه‌ای و استانی می‌شود در این پژوهش به بررسی چگونگی پخش فضایی خدمات و امکانات در شهرستان‌های مختلف استان البرز پرداخته می‌شود. همچنین اهمیت تهدیدهای موجود در استان البرز، در هر کدام از بخش‌های مختلف زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی-سیاسی و فرا استانی در ارتباط با تهدیدات امنیتی و دفاعی آمایش سرزمین پرداخته شده است. در یک تعریف ساده می‌توان گفت که تهدید فرایندی است که در آن توان موجود تضعیف و به تدریج در ساختارها دچار تزلزل خواهند شد. تهدیدات سیاسی، امنیتی و دفاعی، عبارت‌اند از تهدیدهایی که اهداف و ارزش‌های حیاتی یک کشور (منطقه، استان)، را به گونه‌ای در معرض خطر قرار می‌دهند که بیم آن رود تا در اهداف و ارزش‌ها تغییرات اساسی صورت گیرد (Majidi, 2000: 145). تهدیدات امنیتی و دفاعی دارای پنج بعد مختلف نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی می‌باشند (Buzan, 1991: 19).

بنابراین ضروری می‌نماید شناسایی تهدیدهای موجود در استان البرز و رتبه‌بندی شهرستان‌های مختلف از لحاظ این تهدیدها صورت گیرد تا راهنمایی جامع برای مراکز و سازمان‌های امنیتی-دفاعی باشد. همچنین این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی می‌باشد که تهدیدهای امنیتی و دفاعی آمایش سرزمین در استان البرز کدامند؟ و در کدام شهرستان‌ها دارای اهمیت بیشتری می‌باشند؟ بر این اساس تلاش شده است تا با استفاده از منابع و اسناد مختلف تهدیدها استخراج شوند سپس با استفاده از مدل ویکور شهرستان‌ها از لحاظ اهمیت تهدیدها سطح‌بندی شوند و روی نقشه‌های GIS نشان داده شوند.

مبانی نظری

امنیت همواره از بنیادی‌ترین نیازهای بشر بوده است (Ebrahimi jam & ahmadyan, 2013: 53) و در مفهوم عینی آن اندازه‌گیری فقدان تهدید بر ضد ارزش‌هاست (Wolfers, 1962: 150). امنیت در درجه اول

مفهومی ذهنی و نسبی می‌باشد که بر پایه چندین اصل در جامعه پدیدار شده است و همواره استمرار می‌یابد. در نگرش سستی به بحث امنیت بیشتر تهدید نظامی مورد توجه بوده است، در حالی که در مطالعات انتقادی و کلی‌نگر امروز گروه‌های اجتماعی می‌توانند نه تنها از راه ابزار نظامی بلکه از طریق عوامل مختلف دیگری مانند عوامل محیطی، اقتصادی، اجتماعی و بسیاری عوامل دیگر مورد تهدید قرار گیرند (Sarvar & et al, 2014: 29). همچنین منظور از دفاع، چارچوب شناور، قابل انعطاف و گسترده آن است، که تنها به ارتباط مستقیم با تمامیت ارضی بسنده نمی‌کند و امور سیاسی، فرهنگی و اقتصادی را نیز در بر می‌گیرد، همچنین بر امنیت ملی نیز بسیار تأثیرگذار می‌باشد (Ministry of Defense, 1998: 194). همواره از گذشته‌های دور اقدامات دفاعی با به وجود آمدن حکومت‌های محلی وجود داشته است، ایجاد لایه‌های دفاعی در شهر، ایجاد شهرهای مرزی برای جنگ‌های احتمالی، ساختن شهرها بر روی بلندی، ایجاد آبراهه‌ها در اطراف شهر از جمله اقدامات دفاعی و پدافندی در حکومت‌های گذشته بوده است (Faraji molaei & et al, 2015: 250).

مهم‌ترین بیان‌های توسعه در هر کشوری امنیت و دفاع می‌باشند که با برنامه‌ریزی‌های هوشمندانه و سیاست‌های درست بدست می‌آیند. در یک نگاه کلی می‌توان گفت که مهم‌ترین هدف برنامه‌ریزی‌های امروزی، رسیدن به توسعه به‌ویژه توسعه پایدار می‌باشد. علاوه بر آنکه واژه توسعه در زبان امروزی کاربرد زیادی دارد، اما مفهوم واضحی از آن در دسترس نیست. به همین دلیل توسعه زمانی معنای در دسترس، می‌یابد که با توجه به چهار حیطه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی مطرح شود (Akhbari & et al, 2015: 35)، (Ghaderi Hajat & et al, 2010: 125). بنابراین توجه به طیفی از متغیرهای اصلی در بخش‌های مختلف محیط‌زیستی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مطالعات سیاسی، امنیتی و دفاعی ضروری می‌نماید (Wong, 2006: 142; Khairullov, 2015: 303). عدم توجه به هر کدام از این بخش‌ها می‌تواند خسارات جبران ناپذیری را به بار بیاورد، به‌عنوان مثال عدم توجه به مسائل محیطی و زیست‌محیطی می‌تواند به ایجاد حزب سبزها و حرکت‌های جدید حمایت از محیط زیست، مبتنی بر عقاید رادیکالی مانند بوم‌شناسی افراطی، اکوآناشیسیم و اکوفمینیسم بیانجامد. اوربوردن در سال ۱۹۸۹ میلادی بیان می‌کند که چگونه جوامع، میان دو گروه از افراد تقسیم شده است. گروهی که طبیعت را ذاتاً قابل بهره‌برداری و ترمیم‌پذیر تلقی می‌کنند و گروه دیگری که می‌دانند توانایی انسان برای نابود کردن محیط خود بیش از توانایی او برای جبران خسارت است (Moyer, 2000: 457).

"در واقع، مفاهیم امنیت ملی و توسعه پایدار، تأثیرهای فزاینده‌ای بر هم دارند؛ یعنی هر چه در جامعه‌های ضریب امنیت بیشتر شود، فرآیند توسعه پایدار نیز تشدید می‌شود و هر چه آهنگ توسعه بالا رود، موجبات افزایش امنیت را تمهید می‌نماید" (Jafari & Zolfaghari, 2014: 67). همچنین نابرابری‌های توسعه‌ای در مناطق مختلف می‌تواند شکاف‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را عمیق‌تر نماید. این موضوع در ایران به دلیل تنوع‌های خاص،

زبانی، دینی و فرهنگی اهمیت بیشتری دارد. ازاینرو، توسعه و پایداری امنیت نتیجه کاهش فقر، بیکاری و برابری شهروندان است و می‌توان چرخه‌ای را تصور کرد که فقر و کاهش سایر مؤلفه‌های مرتبط با امنیت انسانی منجر به ناامنی و ناامنی موجب توسعه نیافتگی و بی‌ثباتی در جامعه خواهد شد (Adami & et al, 2011: 10). بنابراین فراهم نمودن توسعه و ایجاد دسترسی‌ها در سطوح مختلف منطقه‌ای و استانی به صورت برابر می‌تواند زمینه ساز پیشبرد سیاست‌ها، توسعه امنیت، تقویت پتانسیل‌های دفاعی و کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای باشد که کشورها در راستای آن قدم بر می‌دارند (Goletsis & Chletsos, 2011: 174). همچنین پرداختن به مقوله امنیت و دفاع یکی از مهم‌ترین مولفه‌های تأثیرگذار در راستای توسعه در کشور می‌باشد (Hossini nesar & Ghasemi, 2012: 1).

پیشینه پژوهش

بررسی تهدیدهای امنیتی و دفاعی از دیدگاه آمایش سرزمین حوزه مطالعاتی گسترده‌ای می‌باشد که متأسفانه در ایران کمتر به آن پرداخته شده است (Zarghani & Azami, 2010: 71). در این قسمت برخی از مطالعات داخلی و خارجی به‌طور مختصر به شرح ذیل بیان می‌شود: در طول دوره‌های تاریخی مختلف، عشایر جایگاه مهمی در مباحث امنیت کشور داشته‌اند. از این رو ریاحی و همکاران (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان واکاوی تأثیر ساماندهی و اسکان عشایر با تأکید بر بعد امنیتی (مطالعه موردی: کله کوه در ساوه)، به بررسی امکان توسعه و بهبود زندگی عشایر در ایران در دو حالت کوچ و اسکان با استفاده از آزمون‌های مختلف آماری پرداخته‌اند. نتایج بدست آمده نشان می‌دهند که طرح سامان‌دهی و اسکان عشایر کله‌کوهی سبب افزایش امنیت جانی و مالی، رضایت از کیفیت زندگی، امنیت بهداشتی و غذایی، امنیت شغلی و اقتصادی شده است و همچنین آسیب‌های فرهنگی مختلفی را نیز به وجود آورده است (Ryahi & et al, 2013: 97). همچنین زرقانی و اعظمی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل ملاحظات دفاعی-امنیتی در آمایش کلانشهر مشهد به تبیین اهمیت و جایگاه ملاحظات دفاعی-امنیتی در طرح آمایش کلانشهر مشهد پرداخته‌اند. در این پژوهش محققین دسترسی‌های آسیب‌پذیر مانند زیرساخت حمل و نقل، زیرساخت انرژی، آب، خدمات اضطراری و تعدادی دیگر از دسترسی‌ها را در ارتباط با حمله‌های تروریستی که امنیت و دفاع کشور را به خطر می‌اندازد مورد بررسی قرار داده‌اند و انواع حمله‌ها را بر اساس احتمال وقوعشان مشخص نموده‌اند. در پایان به این نتیجه رسیده‌اند که بالابردن سطح دسترسی‌ها در استان‌های مرزی کشور می‌تواند سبب افزایش امنیت در آن مناطق و کشور شود (Zarghani & Azami, 2010: 94). از دیگر مسائل مهم امنیتی که باید در ارتباط با خدمات شهری و دسترسی‌ها مورد مطالعه قرار بگیرد، حاشیه‌نشینی می‌باشد. زیرا که حاشیه‌نشینی با امنیت شهری ارتباط مستقیم دارد. شهر کرج از جمله شهرهایی می‌باشد که دارای بالاترین میزان حاشیه‌نشینی در بین شهرهای پر جمعیت در ایران است، این شهر در محدوده مطالعاتی این پژوهش نیز قرار گرفته

است. زکیخانی (۱۳۹۲)، در مطالعه‌ای با عنوان پیامدهای توسعه نامتوازن: مطالعه موردی (حاشیه نشینی در خط چهارم حصار شهر کرج)، به بررسی حاشیه‌نشینی در این منطقه از کرج پرداخته است. از نتایج تحقیق چنین بر می‌آید که حاشیه‌نشینی سابقه زیادی در این منطقه شهری ندارد، همچنین حاشیه‌نشینی در اثر توزیع نابرابر و بیش از حد امکانات در جامعه و در یک منطقه جغرافیایی ایجاد شده است. بنابراین تمرکز غیرمعمول جمعیت می‌تواند امنیت مناطق مختلف شهری و در سطح گسترده‌تر استان و کل کشور را به خطر اندازد (Zakikhani, 2013: 7).

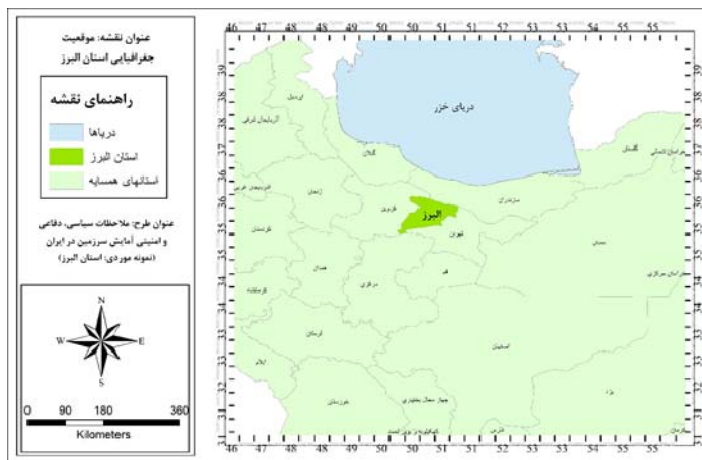
همانطور که اشاره شد، از مهم‌ترین حوزه‌های مطالعاتی برای تمامی کشورها حوزه امنیتی-دفاعی می‌باشد. لازم است اشاره شود که پیشرفت و به روز بودن در این بخش نیاز به پیش زمینه‌هایی در ارتباط با علم و فناوری دارد. در این راستا دیک^۱ در پژوهشی با عنوان "آینده جنگ؛ به دنبال ۲۰۲۰" به بررسی حوزه‌های تعاملی علم و فناوری دفاعی در انگلستان و آمریکا پرداخته است. در نهایت به این نتیجه رسیده است که می‌توان گفت تناقض بخش دفاع در این کشورها این می‌باشد که با وجود سرمایه‌گذاری سنگین در این بخش، با تولید بسیار پایینی مواجه می‌باشد و علارغم بالا بردن توان دفاعی کشورها و کاهش تهدیدهای امنیتی، نمی‌تواند به تنهایی زیرساخت‌های اقتصادی و شغلی را متحول کند. همچنین به ارائه راهکار نیز پرداخته است که برای رفع این مشکل باید به سمت هسته کوچک دانا و شبکه بزرگ توانا در بخش دفاعی حرکت کرد (Dick, 2003, p. 15). یکی دیگر از مهم‌ترین مسائل در مبحث ملاحظات امنیتی و دفاعی آمایش سرزمین، مسائل و ابعاد اجتماعی آن می‌باشد، در این راستا در پژوهشی با عنوان "سرمایه اجتماعی، انسجام اجتماعی و امنیت اجتماعی" که توسط استون^۲ انجام یافته است به بررسی سرمایه‌های اجتماعی در ارتباط با پدافند غیر عامل پرداخته شده است. در این پژوهش به این نتیجه رسیده‌اند که سرمایه اجتماعی از جمله عواملی است که تقویت آن پدافند غیر عامل (نرم) را پرتوان می‌نماید، «چرا که وجود عواملی همچون وفاداری، اعتماد، و امید، مبانی و شالوده‌های نظم و نظام اجتماعی را مستحکم نموده و باعث تقویت انسجام اجتماعی می‌شود. امیدآفرینی، نگاه خوش بینانه و امیدوارانه، به آینده یک کشور می‌تواند منجر به ارتقای ظرفیت پدافند غیر عامل (نرم) شود. (Ston, 2000, p. 25) در تمامی تحقیقات گذشته که مورد مطالعه قرار گرفته‌اند کمتر به بحث تهدیدات امنیتی، دفاعی و ابعاد مختلف آن پرداخته شده است. همچنین در مطالعاتی که بر روی استان‌های غیرمرزی صورت گرفته است، به تهدیدات امنیتی-دفاعی کمتر پرداخته شده است. این تحقیق با استفاده از تحقیقات گذشته بر آن است که به تحلیل ارتباط بین دسترسی‌های مختلف و تهدیدهای امنیتی-دفاعی آمایش سرزمین در استان البرز بپردازد، که پیش از این بخوبی مورد عنایت محققان قرار نگرفته است.

1 Dick

2 Ston

محدوده مورد مطالعه

در بهمن ماه ۱۳۸۸ خورشیدی، لایحه تأسیس استان البرز تصویب و به مجلس شورای اسلامی فرستاده شد. در ادامه با تصویب نمایندگان مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۸۹ استان البرز بطور رسمی شکل گرفت. استان البرز بین ۳۵ درجه و ۳۱ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۲۱ دقیقه عرض شمالی و ۵۰ درجه و ۱۰ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی واقع شده است. این استان از شمال به استان مازندران، از شرق و جنوب شرقی به استان تهران، از جنوب غربی به استان مرکزی و از غرب به استان قزوین محدود است. استان البرز ۵۱۴۲ کیلومتر مربع وسعت دارد، دارای شش شهرستان، ۱۷ شهر، ۱۳ بخش، ۲۹ دهستان و ۳۵۶ آبادی دارای سکنه می باشد (Alborz Province (Statistical Yearbook, 2012: 31).

تصویر ۱- موقعیت جغرافیایی استان البرز

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت « توصیفی - تحلیلی و اکتشافی » است. در این تحقیق برای جمع‌آوری داده‌های تحقیق به صورت توأمان از روش‌های کتابخانه‌ای، مصاحبه و پرسشنامه‌ای استفاده شده است. در مطالعات کتابخانه‌ای پژوهش‌های مرتبط با موضوع، اعم از پایان‌نامه‌ها، مقالات، کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی استفاده شده است. و شاخص‌های مورد نیاز پژوهش استخراج شده است. برای آگاهی از اینکه آیا شاخص‌های مستخرج از روش کتابخانه‌ای، تهدیدهای موجود را در سطح استان البرز به خوبی می‌سنجد یا خیر از نخبگان مصاحبه به عمل آمده است. انتخاب هر کدام از تهدیدها توسط پرسشنامه نخبگان صورت گرفته است. همچنین برای سنجش میزان اهمیت هر کدام از تهدیدها در شهرستان‌های مختلف استان البرز از پرسشنامه ۷۶

شاخصی با جامعه آماری ۳۵ نفر (نمونه گیری هدفمند)، استفاده شده است. برای تحلیل شاخص‌ها از روش‌های ویکور^۳ استفاده شده است. سپس نتایج با استفاده از نرم‌افزار arc map 10.2 بر روی نقشه نمایش داده شده است. در جدول ۱ شاخص‌های پژوهش به تفکیک گروه‌های کلی آمده است.

جدول ۱- شاخص‌های پژوهش

شاخص‌ها	اشتهارد	فردیس	نظرآباد	طاقان	ساوجبلاغ	کرج
محیطی و زیست‌محیطی	کمیت آب	✓	✓	✓	✓	✓
	زلزله	✓	✓	✓	✓	✓
	سیل	✓	✓	✓	✓	✓
	طوفان ماسه	✓	✓	✓	✓	✓
	رائش زمین	✓	✓	✓	✓	✓
	خشک سالی	✓	✓	✓	✓	✓
	آلودگی آب	✓	✓	✓	✓	✓
	آلودگی صوتی	✓	✓	✓	✓	✓
	یخبندان و سرمازدگی	✓	✓	✓	✓	✓
	صاعقه و تگرگ	✓	✓	✓	✓	✓
	آلاینده‌های انسانی	✓	✓	✓	✓	✓
	بیماری‌های انسانی و دامی	✓	✓	✓	✓	✓
	بهره برداری غیر اصولی از منابع طبیعی	✓	✓	✓	✓	✓
	آلودگی‌های صنعتی و معدنی	✓	✓	✓	✓	✓
	آفات و آلودگی‌های کشاورزی	✓	✓	✓	✓	✓
	قرارگیری در حاشه کویر	✓	✓	✓	✓	✓
	همجواری نامناسب کاربری‌ها	✓	✓	✓	✓	✓
	استقرار پادگان‌ها در نقاط شهری	✓	✓	✓	✓	✓
	نتایج این بخش	✓	✓	✓	✓	✓

ادامه جدول ۱

شاخص‌ها	اشتهارد	فردیس	نظرآباد	طاقان	ساوجبلاغ	کرج
اقتصادی	ضعیف بودن صنایع	✓	✓	✓	✓	✓
	ضعیف بودن بخش خصوصی	✓	✓	✓	✓	✓

✓	✓	✓	✓	✓	✓	کمبود سرمایه گذاری داخلی	اجتماعی، فرهنگی، سیاسی
✓	✓	✓	✓	✓	✓	کمبود سرمایه گذاری خارجی	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	صادرات	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	واردات	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	ارتباط اقتصاد استان و رانت نفت	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	قاچاق کالا	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	پایین بودن شاخص درآمد سرانه	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	پایین بودن میزان سپرده گذاری	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	پایین بودن متوسط درآمد خانوارهای شهری و روستایی	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	نابرابری درآمد خانوار روستایی و شهری	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	ضعف تکنولوژی و فناوری های تولید	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	کامل نبودن زنجیره های تولید و خوشه های صنعتی استان	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	توزیع امکانات زیربنایی	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	نتایج این بخش	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تخلیه روستاها	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	کمبود و ضعف عملکردی NGO ها	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	افزایش عدم توازن در پراکندگی جمعیت	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	عدم توازن در گروه های سنی جمعیتی	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	مشکلات ناشی از جوانی جمعیت	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	حاشیه نشینی	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	فقر	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	مهاجران افغانستانی	

ادامه جدول ۱

کرج	ساوجبلاغ	طالقان	نظرآباد	فردیس	اشتهارد	شاخص ها
✓	✓	✓	✓	✓	✓	زندان ها
✓	✓	✓	✓	✓	✓	بیکاری و مزیقه ازدواج در

						شهرها
✓	د	د	د	د	د	مهاجرت
✓	د	د	د	د	د	روند اشتغال در فعالیت‌های غیر رسمی
د	د	د	د	د	د	تفاوت مردان و زنان در احساس تعلق اجتماعی
د	د	د	د	د	د	همبستگی احساس تعلق اجتماعی با میزان تحصیلات
د	د	د	د	د	د	تفاوت شهرنشینان و روستاییان در احساس تعلق اجتماعی
✓	د	د	د	د	د	عدم التزام به قانون
د	د	د	د	د	د	عدم مشارکت سیاسی
د	د	د	د	د	د	ضعف در شیوه مدیریت
د	د	د	د	د	د	ضعف همکاری‌های بین نهادی
د	د	د	د	د	د	اختلال در روابط دولت-ملت
✓	د	د	د	د	د	بزهکاری‌های اجتماعی
د	د	د	د	د	د	بیکاری
✓	د	د	د	د	د	اعتیاد
د	د	د	د	د	د	محلی گرایی منفی (بکارگیری نیروی غیربومی)
د	د	د	د	د	د	اغتشاشات
✓	د	د	د	د	د	قاچاق و توزیع مواد مخدر
د	د	د	د	د	د	نتایج این بخش
د	د	د	د	د	د	ضعیف بودن پیوندهای فیزیکی
د	د	د	د	د	د	فاصله شهرها
د	د	د	د	د	د	ضعیف بودن پیوندهای تکنولوژیکی
د	د	د	د	د	د	ضعیف بودن پیوندهای اقتصادی
د	د	د	د	د	د	ضعیف بودن پیوندهای اجتماعی فرهنگی
د	د	د	د	د	د	ضعیف بودن پیوندهای خدماتی

فرا استانی، پیوندها و سایر

ادامه جدول ۱

کرج	ساجیلاغ	طالقان	نظرآباد	فردیس	اشتهارد	شاخص‌ها
د	د	د	د	د	د	عدم تعادل در استقرار فضایی

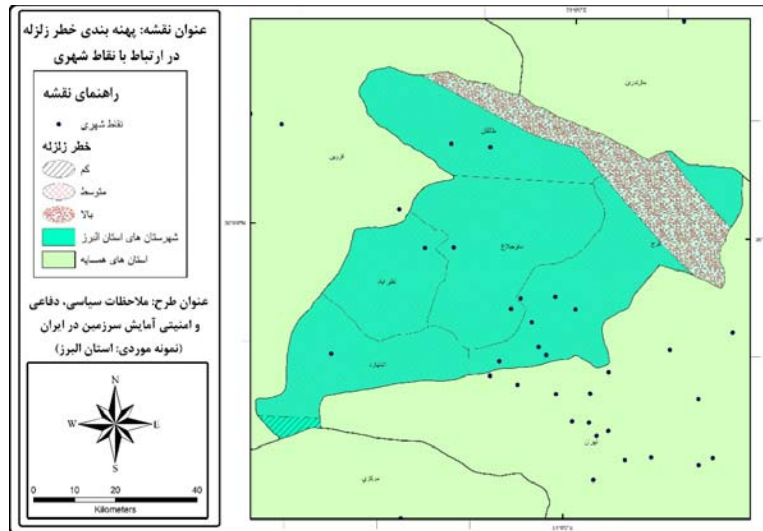
د	د	د	د	د	د	عدم تعادل در توزیع جمعیت
د	د	د	د	د	د	مخاطرات شبکه توزیع انرژی
د	د	د	د	د	د	ضعف در تحقیق و توسعه
د	د	د	د	د	د	توضیح نامناسب منابع انرژی
د	د	د	د	د	د	تأثیرپذیری منفی از سیاست خارجی دولت
د	د	د	د	د	د	تأثیرات منفی شیوه مدیریت کلان کشور
د	د	د	د	د	د	تورم
د	د	د	د	د	د	بودجه
د	د	د	د	د	د	تأثیرات منفی فرهنگ‌های برون مرزی بر فضاهای فرهنگی استان
د	د	د	د	د	د	قوانین و مقررات بازدارنده رشد اقتصادی
د	د	د	د	د	د	نتایج این بخش

یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل

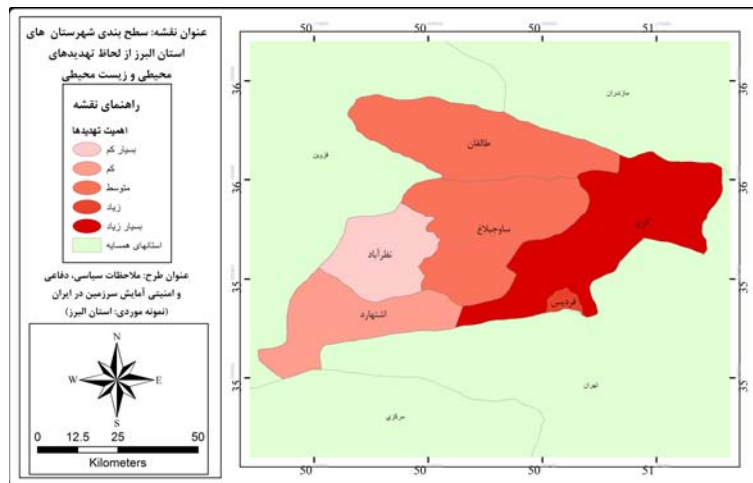
تهدیدات محیطی و زیست‌محیطی (سیاسی، امنیتی، دفاعی)

محیط زیست یکی از مهم‌ترین الزامات برای انسان می‌باشد که به عنوان عرصه و مکان زندگی، امکان رشد و بالندگی انسان را فراهم می‌کند. توجه به محیط و محیط زیست، نیاز به برنامه‌ریزی دارد و تلاش مدیران و مسئولان به همراه مردم را می‌طلبد. محیط طبیعی بستری است که بر آن زندگی و دستاوردهای انسانی شکل می‌گیرد. انسان نمی‌تواند جدای از محیط طبیعی وجود داشته باشد. تا سده بیستم طبیعت بخش مسلط در روابط بین موجودات انسانی و طبیعت بوده است. از آغاز صنعتی شدن در میانه سده هجدهم در بریتانیا، بشر در حال بهره‌برداری شتابان از منابع طبیعی زغال سنگ، آب و مواد معدنی است. سیاست اجتماعی واکنشی به مشکلات اجتماعی حاصل از فشارهای دوگانه فرایندهای صنعتی و شهری شدن به شمار می‌رود. بخش زیادی از مشکلات اجتماعی مربوط به تخریب زیست‌محیطی ناشی از صنعتی شدن و شهری شدن بوده است. رودخانه‌ها توسط پساب کارخانه‌ها آلوده شده و به تهدیدی،

بهداشتی تبدیل شدند. بعد از سال ۱۹۴۵ صنعتی شدن و شهری شدن به آرامی به واقعیت‌های جهانی تبدیل شدند و فشار بر محیط زیست اساساً افزایش یافت. جدای از تخریب‌ها و سوء استفاده‌هایی که همواره انسان در مواجهه با محیط زیست انجام داده است، محیط زیست نیز به سبب ویژگی‌هایی که دارد همواره با مخاطراتی مانند زلزله، طوفان، سیل و بسیاری مخاطرات دیگر زندگی انسان‌ها را در معرض خطر قرار داده است. در زیر (تصویر شماره ۲) مکان‌گزینی شهرهای استان البرز در ارتباط با خطر زلزله نشان داده شده است، تمامی شهرهای استان البرز تا سال ۱۳۹۰ در سطح متوسط از لحاظ خطرات زلزله قرار دارند. وقوع زلزله در این استان می‌تواند آسیب‌های جبران‌ناپذیری را به وجود بیاورد. همچنین در این بخش از پژوهش (تهدیدات محیطی و زیست‌محیطی) در استان البرز به بررسی مخاطرات محیطی و زیست‌محیطی در استان البرز با در نظر گرفتن ملاحظات امنیتی و دفاعی پرداخته شده است. با توجه به (تصویر شماره ۳) در شهرستان کرج تهدیدهای محیطی و زیست‌محیطی دارای بالاترین اهمیت می‌باشند، به این معنی که کمیت آب، زلزله، سیل، آلودگی آب، رانش زمین و دیگر تهدیدهای موجود در جدول (شماره ۱)، دارای اهمیت بالایی در شهرستان کرج هستند و نیاز است که بطور جدی مورد بررسی قرار گیرند. دلیل قرارگیری شهرستان کرج در رتبه اول، می‌تواند ناشی از تراکم جمعیت در شهر کرج باشد، به این دلیل که بالا رفتن تراکم در هر منطقه و یا هر شهر سبب بالارفتن تراکم در دیگر بخش‌ها نیز خواهد شد، افزایش تراکومات مختلف، سبب تشدید تهدیدهای مختلف می‌شود. بر این اساس از نظر متخصصین امر بیشترین تهدیدات محیطی و زیست‌محیطی با سه رویکرد (سیاسی، امنیتی و دفاعی)، در استان البرز متوجه شهرستان کرج می‌باشد. تهدیدهای زیست‌محیطی در استان البرز بعد از کرج به ترتیب در شهرستان‌های فردیس، ساوجبلاغ، طالقان، اشتهارد و نظرآباد دارای بالاترین اهمیت می‌باشند. بسیاری از تهدیدات زیست‌محیطی مانند زلزله همواره از سوی طبیعت زندگی انسان را تهدید کرده است، که باید با مکان‌گزینی بهینه جمعیت، امکانات و خدمات از گسل‌های موجود از به وجود آمدن بحران جلوگیری کرد. اما بسیاری از تهدیدهای زیست‌محیطی نیز مانند آلودگی آب ناشی از استفاده غلط از منابع طبیعی می‌باشد که مسبب اصلی آن انسان‌ها هستند. تهدیدات زیست‌محیطی می‌تواند زمینه ساز به وجود آمدن بحران‌های امنیتی و دفاعی شود. فشارها بر محیط زیست زندگی انسان به ویژه در شهرها، به‌طور مستقیم باعث فشار بر زندگی انسان‌ها و سرانجام شکل‌گیری نارضایتی‌ها، اعتراضات و اعتصابات خواهد شد که در نهایت به شکل‌گیری سیاست‌ها و تفکرات حزبی می‌انجامد.

تصویر ۲- مکان‌گزینی نقاط شهری در ارتباط با خطر زلزله، (منبع: یافته‌های تحقیق)

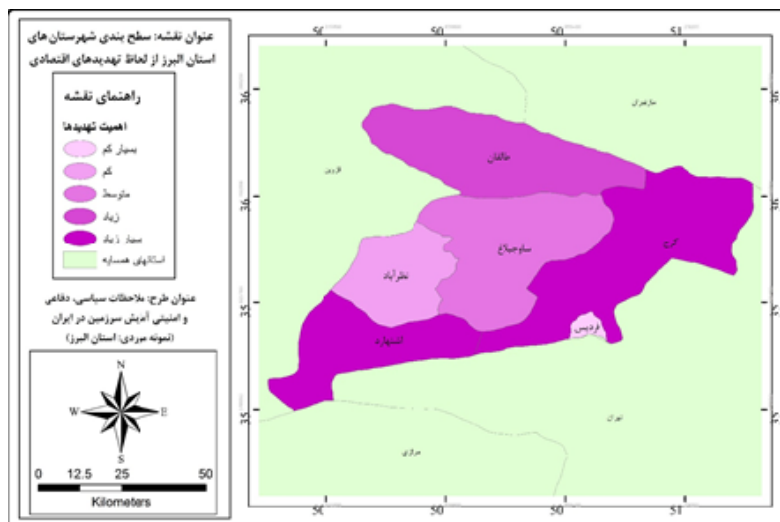
تصویر ۳- سطح بندی شهرستان های استان البرز از لحاظ میزان اهمیت تهدیدهای محیطی و زیست محیطی

منبع: یافته‌های تحقیق

تهدیدات اقتصادی، (سیاسی، امنیتی، دفاعی)

امروزه مفاهیم امنیت و دفاع، دچار تغییرات و دگرگونی‌های زیادی شده‌اند و تهدیدات نیز تغییرات زیادی کرده‌اند و ابعاد گسترده‌ای را در بر می‌گیرند، در بررسی این مفاهیم باید سعی شود تا علاوه بر توجه به ابعاد نظامی که مورد نظر رئالیستهاست، مواردی مانند شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و غیره نیز مورد توجه قرار گیرد (Negin taji & et al, 2011: 194). مسائل اقتصادی همواره یکی از مهم‌ترین تهدیدات برای امنیت در کشورهای مختلف بوده است، این موضوع بخصوص در کشورهایی که دارای اقتصاد رانتی هستند، دارای ابعاد و مظاهر آشکارتری است. تهدیدات اقتصادی با زنجیره‌ای از تهدیدات دیگر در ارتباط می‌باشد (Yousefi marage & et al, 2013: 145). برای بررسی میزان اهمیت تهدیدات اقتصادی در استان البرز (جدول شماره ۱) با استفاده از نظر نخبگان، میزان اهمیت تهدیدات اقتصادی در هر کدام از شهرستان‌های استان البرز آمده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که شهرستان اشتهارد از لحاظ تهدیدات اقتصادی دارای بیشترین تهدید می‌باشد و شهرستان فردیس نیز از لحاظ تهدیدات اقتصادی در پایین‌ترین رتبه قرار دارد. قرارگیری فردیس در سطح بسیار کم به معنی عدم تهدیدات اقتصادی در این شهرستان نمی‌باشد، بلکه صرفاً از لحاظ رتبه‌بندی در بین شهرستان‌های استان البرز از نظر نخبگان در این سطح قرار گرفته است. بعد از شهرستان اشتهارد، بیشترین تهدیدات اقتصادی متوجه شهرستان کرج می‌باشد. و با توجه به تصویر (شماره ۴) شهرستان کرج نیز در سطح بسیار زیاد از لحاظ تهدیدات اقتصادی قرار گرفته است. قرارگیری شهرستان‌های کرج و اشتهارد همزمان در سطح بسیار زیاد از لحاظ تهدیدهای اقتصادی در (رویکردهای سیاسی، امنیتی و دفاعی)، می‌تواند دو دلیل کاملاً متفاوت داشته باشد، شهرستان اشتهارد از لحاظ توسعه اقتصادی در استان البرز از رتبه پایینی برخوردار است در صورتی که شهرستان کرج برخوردارترین شهرستان از لحاظ اقتصادی می‌باشد. اما آمارهای تعداد بیکاران، بخش خصوصی ضعیف، صادرات پایین، تمرکز بی رویه کارخانه‌ها، کارگاه‌ها، خدمات و امکانات و بسیاری از عوامل دیگر سبب قرارگیری کرج در سطح بسیار زیاد از لحاظ تهدیدهای اقتصادی با رویکردهای (سیاسی، امنیتی و دفاعی) شده است. از آنجا که ساماندهی اوضاع اقتصادی جامعه و تنظیم وضعیتی که عموم مردم بتوانند متناسب با شأن خود و به دور از دغدغه‌های ناامید کننده به انتظارات مورد نظر خود دست یابند یکی از کارکردهای مهم و اجتناب ناپذیر دولت‌ها می‌باشد

(Zamani, 2009: 32). بنابراین برای خشی کردن تهدیدات اقتصادی متوجه شهرستان‌های مختلف، در استان البرز باید چاره‌اندیشی‌هایی صورت بگیرد.

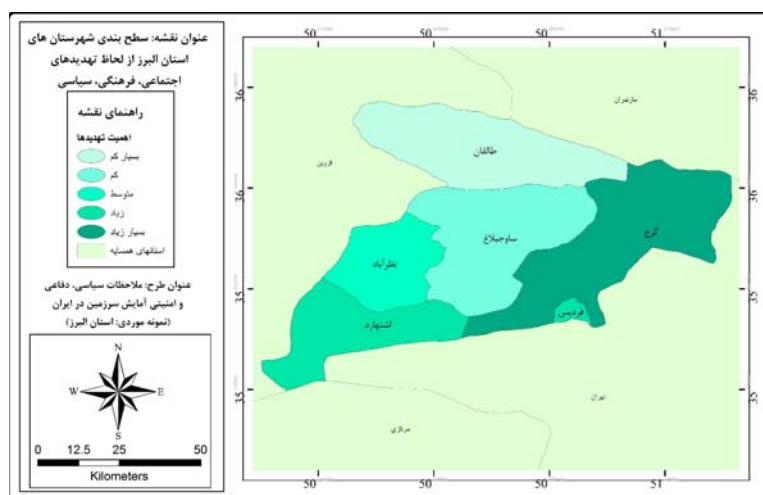
تصویر ۴- سطح بندی شهرستان‌های استان البرز از لحاظ میزان اهمیت تهدیدهای اقتصادی

منبع: یافته‌های تحقیق

تهدیدات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، (سیاسی، امنیتی، دفاعی)

یکی دیگر از مهم‌ترین تهدیدهایی که همواره جوامع مختلف را تهدید می‌کند، تهدیدهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی می‌باشد که به آن تهدیدهای نرم نیز می‌گویند. در همه دوره‌های تاریخی بنابه ماهیت و طبیعت ساختارها، سازمان‌ها، نهادها و روابط اجتماعی، اشکال و صور خاصی از تهدیدهای نرم وجود داشته است (Eftekhari & ryazi, 2011: 10). در روسیه که یکی از ثروتمندترین و پیشرفته‌ترین کشورهای دنیا می‌باشد، تهدیدات نرم ناامنی‌های متعددی را به وجود آورده است، نخبگان روسیه بیش از وقوع جنگ‌های جهانی دیگر و برخوردهای فیزیکی نگران سه چالش، سلامت هسته‌ای (از نگاه محیط زیستی و بهداشتی)، بیماری‌های مسری خطرناک و مهاجرت غیرقانونی هستند (Nasri, 2009: 166-170). در ایران نیز یکی از مهم‌ترین مسائلی که باید به آن به‌طور جدی پرداخته شود، مسائل اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می‌باشد، تا از وقوع بحران در این زمینه‌ها جلوگیری شود. در این بخش از پژوهش به بررسی تهدیدات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی با رویکردهای (سیاسی، امنیتی و دفاعی)، در استان البرز

پرداخته شده است، و شهرستان‌های این استان از لحاظ اهمیت تهدیدات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، سطح‌بندی شده‌اند. با توجه به نتایج به دست آمده، تهدیدات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در شهرستان کرج (تصویر شماره ۵) دارای بیشترین اهمیت می‌باشند. تهدیدهایی مانند تخلیه روستاها، حاشیه نشینی، زندان‌ها، روند اشتغال در فعالیت‌های غیر رسمی، عدم التزام به قانون، بزهکاری‌های اجتماعی، اعتیاد، قاچاق و توزیع مواد مخدر از نظر نخبگان دارای بیشترین اهمیت در شهرستان کرج هستند. نزدیکی به تهران سبب تجمع قشر ضعیف اقتصادی در استان البرز به‌ویژه شهر کرج شده است، این قشر بیشتر برای کار به تهران مراجعه می‌کنند و بیشتر در کارهای غیر رسمی مشغول به فعالیت می‌باشند. بیشترین آمار مربوط به تخلفات و جرائم، مربوط به قشر ضعیف اقتصادی می‌باشد که بیشتر در کرج ساکن می‌باشند. بنابراین طبیعی است اگر شهرستان کرج در رتبه اول از لحاظ تهدیدهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی با رویکرد (سیاسی، امنیتی و دفاعی) قرار گیرد. پس از کرج شهرستان‌های فردیس و اشتهارد در سطح زیاد از لحاظ اهمیت تهدیدات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی قرار گرفته‌اند، و شهرستان‌های نظرآباد، ساوجبلاغ و طالقان به ترتیب در سطوح دیگر اهمیت از لحاظ این تهدیدها قرار دارند. بنابراین پرداختن به تهدیدات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و بررسی کردن آنها از مهم‌ترین راهکارهای کاهش ناامنی در استان البرز می‌باشد.

تصویر ۵- سطح‌بندی شهرستان‌های استان البرز از لحاظ میزان اهمیت تهدیدهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی

منبع: یافته‌های تحقیق

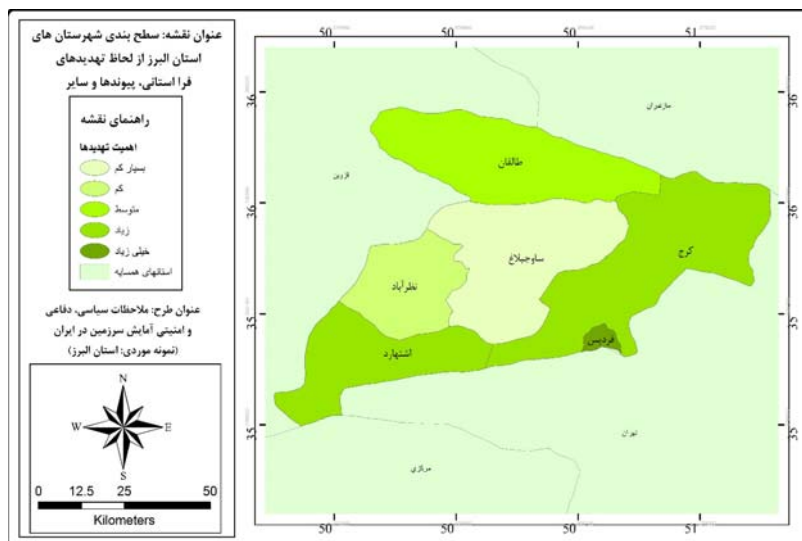
تهدیدهای فرا استانی، پیوندها و سایر، (سیاسی، امنیتی، دفاعی)

از دیگر مسائلی که استان البرز را مورد تهدید قرار می‌دهند می‌توان به تهدیدهای فرا استانی اشاره کرد، در این پژوهش برای تهدیدهای فرا استانی، از شاخص‌های تأثیرپذیری منفی از سیاست خارجی دولت، تأثیرات منفی شیوه مدیریت کلان کشور، تورم، بودجه، تأثیرات منفی فرهنگ‌های برون مرزی بر فضاهای فرهنگی استان و قوانین و مقررات بازدارنده رشد اقتصادی استفاده شده است، بی شک سیاست‌های که دولت‌ها در ارتباط با دیگر کشورها در پیش می‌گیرند تأثیرات مستقیمی از لحاظ اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و بسیاری بعد دیگر بر جامعه می‌گذارد. همچنین سیاست‌های داخلی و خارجی که یک دولت در پیش می‌گیرد سبب مهار یا افزایش تورم می‌شود و مردم را در استان‌های مختلف تحت تأثیر قرار می‌دهد. یکی دیگر از ابعاد قوانین بالادستی استانی در تمامی استان‌ها بودجه‌ها و نحوه تقسیم آنها بین استان‌های مختلف می‌باشد، که نحوه تقسیم غیر منطقی آن و نحوه استفاده از آن، سبب ایجاد فاصله بین استان‌ها و شهرستان‌های مختلف خواهد شد، که به تبع آن نارضایتی‌هایی را به دنبال خواهد داشت که می‌تواند تهدید آفرین باشد.

استفاده از تکنولوژی‌های روز دنیا و نرم‌افزارهای ارتباط جمعی، استفاده از ماهواره‌ها و بسیاری وسیله دیگر سبب به وجود آمدن بستری مناسب برای رسانه‌های غیراخلاقی و ضدفرهنگی شده است، که می‌تواند به راحتی به تبلیغات فرهنگ‌های نامناسب خود پردازند. با جهانی شدن رسانه‌ها یک فرایند ساده در افول هویت‌ها در حال به وقوع پیوستن است. امروزه در دنیای غرب، شاهد ناپدید شدن تدریجی چارچوب‌های شناخته شده سنتی و بسیار ارزشمندی بوده‌ایم که مردم می‌توانستند از آنها برای شناختن خود و جایگاهشان در جامعه استفاده کرده و هویت‌های شخصی و جمعی خود را با آرامش نسبی بپذیرند. این منابع هویتی، در گذشته، طبقه اجتماعی، خانواده‌های گسترده و هسته‌ای، ملیت و مذهب بوده‌اند، که در دهه‌های اخیر با جریان جهانی‌سازی حاکم بر رسانه‌ها، رو به افول نهاده‌اند. ماهواره و اینترنت با ماهیت خاصی که دارند زمینه تبلیغ فرهنگ‌های نامناسب و رشد فردگرایی شده‌اند، و فرصت‌های لازم برای رشد هویت‌های قوی و با ثبات را از بین برده‌اند. افراد، با این رسانه‌ها ارتباط ایجاد می‌نمایند و رسانه‌ها نیز آنها را به صورت افراد مستقل و اعضای بی نام و نشان یک مخاطب انترعاعی و همگانی محسوب می‌کنند. این روند، باعث از هم گسستن پیوندهای اصیل خانوادگی و اجتماعی شده و جاذبه‌های آن باعث می‌شود تا افراد، بیشترین اوقات خود را با این برنامه‌ها سپری کنند، در این راستا باید

ابتدا به فرهنگ سازی استفاده از تکنولوژی‌ها پرداخته شود، تا بتوان از اثرات مخرب آن کاسته و دیگر به عنوان تهدید به آنها نگرسته نشود (Darzyan rostami & Mansouri, 2013: 80).

دو بخش مهم دیگری که در تهدیدهای استان البرز مورد بررسی قرار گرفته‌اند پیوندها (ضعیف بودن پیوندهای فیزیکی، فاصله شهرها، ضعف بودن پیوندهای تکنولوژیکی، ضعف بودن پیوندهای اقتصادی، ضعف بودن پیوندهای اجتماعی فرهنگی، ضعف بودن پیوندهای خدماتی) و سایر (عدم تعادل در استقرار فضایی، عدم تعادل در توزیع جمعیت، مخاطرات شبکه توزیع انرژی، ضعف در تحقیق و توسعه، توزیع نامناسب منابع انرژی)، می‌باشند. این دو بخش از تهدیدها در شهرستان‌های استان البرز از نظر اهمیت تقریباً در یک سطح قرار دارند.

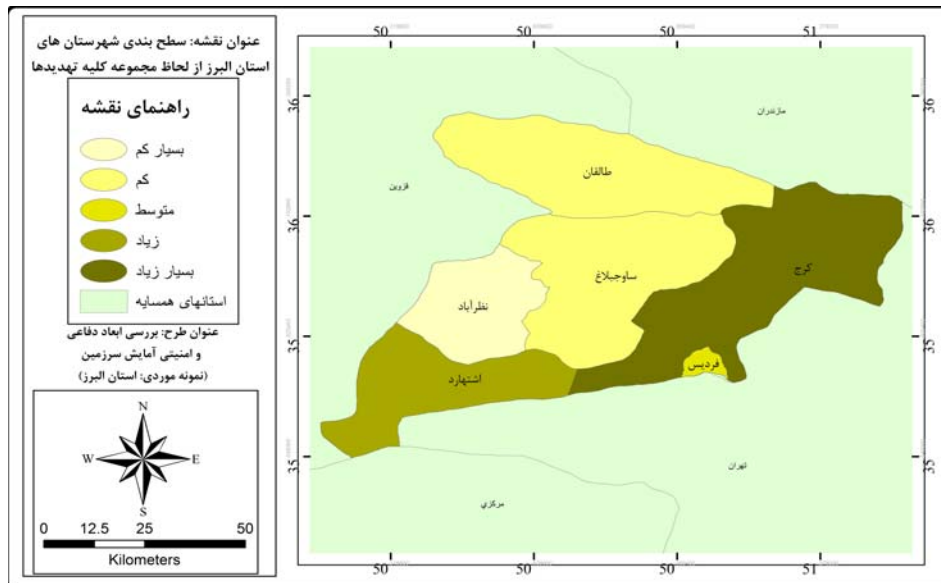
تصویر ۶- سطح بندی شهرستان‌های استان البرز از لحاظ میزان اهمیت تهدیدهای فرا استانی، پیوندها و سایر

منبع: یافته‌های تحقیق

سطح بندی شهرستان‌های استان البرز از لحاظ کلیه تهدیدهای مورد بررسی، (سیاسی، امنیتی، دفاعی)

نتایج سطح بندی شهرستان‌های استان البرز از لحاظ کلیه گروه‌های تهدید، نشان می‌دهد که این تهدیدها در شهرستان کرج بیشترین اهمیت می‌باشند (تصویر شماره ۷). بعد از کرج تهدیدها در شهرستان اشتهارد دارای بیشترین اهمیت می‌باشند و باید به‌طور جدی به آنها پرداخته شود. شهرستان فردیس از لحاظ

اهمیت تهدیدهای موجود در سطح متوسط قرار گرفته است. در سطح بعدی شهرستان‌های ساوجبلاغ و طالقان قرار دارند و در نهایت مجموعه تهدیدها در شهرستان نظرآباد دارای کمترین اهمیت می‌باشد. قرارگیری شهرستان کرج در رتبه اول اهمیت‌ها از لحاظ تهدیدهای موجود می‌تواند ناشی از تراکم بالای جمعیت، تراکم منابع، خدمات و امکانات در این شهرستان به‌ویژه در شهر کرج باشد. همچنین شهرستان‌های که دارای اهمیت کم و بسیار کم از لحاظ تهدیدهای امنیتی و دفاعی در استان البرز می‌باشند به نسبت کرج دارای جمعیت پایینی هستند از لحاظ خدمات و امکانات نیز در وضعیت مطلوبی قرار نگرفته‌اند. قرارگیری این شهرستان‌ها در سطح پایین از لحاظ تهدیدها دلیل بر توسعه‌یافتگی این شهرستان‌ها نیست بلکه به دلیل اختلاف بسیار زیاد از لحاظ جمعیت، خدمات و امکانات با کرج می‌باشد. به‌گونه‌ای که در شهرستان طالقان با جمعیتی حدود ۲۶ هزار نفر در سال ۱۳۹۰ هیچ‌گونه مرکز بیمارستانی وجود ندارد (Statistical Yearbook, 2011). و برای بالغ بر ۲۰۰ هزار نفر در شهرستان ساوجبلاغ تنها یک مرکز بیمارستانی وجود دارد.

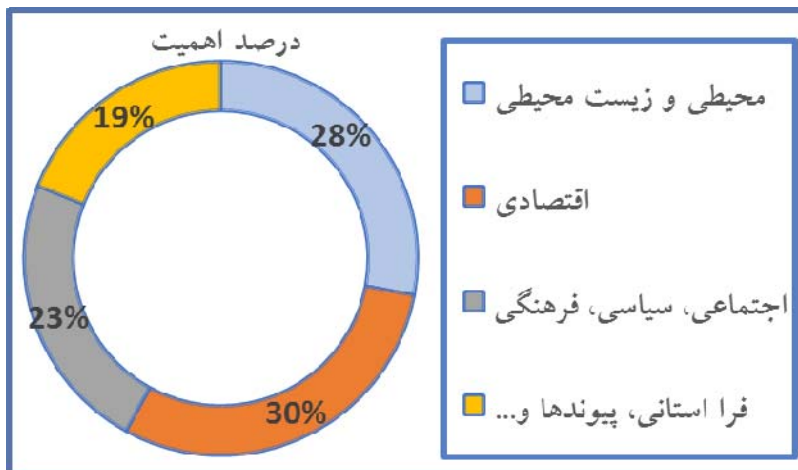

تصویر ۷- سطح بندی شهرستان های استان البرز از لحاظ میزان اهمیت کلیه تهدیدهای موجود

منبع: یافته‌های تحقیق

رتبه‌بندی تهدیدها

در این بخش از پژوهش هر کدام از تهدیدهای مختلف بر اساس اهمیتشان در استان البرز رتبه‌بندی شده‌اند. از نتایج این رتبه‌بندی چنین بر می‌آید که تهدیدهای اقتصادی تأثیرگذارترین گروه تهدیدها در استان البرز می‌باشند. همچنین بعد از تهدیدهای اقتصادی به ترتیب، تهدیدهای محیطی و زیست‌محیطی، تهدیدات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، سپس تهدیدهای فرا استانی، پیوندها و سایر تأثیرگذار می‌باشند. امروزه اقتصاد حرف اول را در مباحث سیاست، امنیت و دفاع می‌زند، بطوریکه امروزه مباحث امنیتی، دفاعی و سیاسی بسیار متأثر از اقتصاد می‌باشند (Abasyan & et al, 2015: 152). در استان البرز نیز تهدیدهای اقتصادی با رویکردهای (سیاسی، امنیتی و دفاعی)، دارای بالاترین تأثیر در بین تهدیدهای مختلف می‌باشند (نمودار ۱). همچنین به دلیل تمرکز اکثر بخش‌های مختلف اقتصادی استان البرز در شهرستان کرج، این شهرستان دارای بالاترین میزان تهدیدهای اقتصادی در سطح استان می‌باشد (تصویر ۴). از این رو بیشترین تهدیدها از گروه اقتصاد می‌باشد و بیشتر شهرستان کرج را مورد هدف قرار داده است.

نمودار ۱- درصد اهمیت گروه‌های اصلی تهدیدها در استان البرز

نتیجه‌گیری

نزدیکی به پایتخت در بیشتر دوره‌های تاریخی یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های شهرهای مختلف بوده است. در عصر حاضر نیز اهمیت نزدیکی به پایتخت چندین برابر شده است. به همین دلیل یکی از بارزترین ویژگی‌های استان البرز نزدیکی به تهران به عنوان پایتخت تمامی بخش‌های مختلف، خدمات، امکانات، اشتغال و ... می‌باشد. اما نزدیکی به پایتخت برای استان البرز جدای از خدماتی که ارائه داده است، در مباحث مختلفی سبب ایجاد مشکل شده است. نزدیکی شهرستان کرج به تهران، وجود خط متروی کرج-تهران، مرکز استان بودن کرج، دسترسی آسان کرج نشینان به تهران و بسیاری مسائل دیگر سبب شده است که کرج به بزرگ‌ترین شهر مسکونی ایران به نسبت دیگر بخش‌ها تبدیل شود. همچنین بیشترین آمار حاشیه‌نشینی را نیز دارا باشد. اختلاف بسیار زیاد جمعیت کرج با دیگر شهرستان‌های استان البرز سبب شده است که بودجه‌های استانی بیشتر به کرج اختصاص یابد، و بخش‌های صنعت و خدمات نیز در کرج متمرکز شوند. نزدیکی به پایتخت، تمرکز غیرمعقول جمعیت، امکانات و خدمات در کرج، سبب تشدید تهدیدهای مختلف سیاسی، امنیتی و دفاعی در این استان شده است. همچنین تاکنون پژوهشی جامع که به بررسی و تحلیل تهدیدهای سیاسی، امنیتی و دفاعی آمایش سرزمین در استان البرز پرداخته باشد صورت نگرفته است. بنابراین، در پژوهش جاری کلیه تهدیدهای امنیتی، سیاسی و دفاعی گردآوری شد و در ۴ گروه دسته‌بندی شدند. از دید صاحب‌نظران، در بین این چهار گروه تأثیرگذارترین آن‌ها تهدیدهای اقتصادی بوده است. تمرکز امکانات، خدمات، جمعیت، راه‌ها، اقتصاد خصوصی و دولتی استان و همچنین صنعت، سبب شده است که شهرستان کرج از بین تمامی شهرستان‌ها دارای بیشترین تهدیدهای سیاسی، امنیتی و دفاعی باشد.

همان‌طور که زرقانی و اعظمی (۱۳۸۹) نیز اشاره کرده‌اند، صاحب‌نظران معتقدند بهترین راهکار برای کاهش تهدید در استان البرز برقراری عدالت در پهنه سرزمین با استفاده از روش‌های مختلف آمایش سرزمین، بالا بردن سطح دسترسی‌ها در شهرستان‌های محروم می‌باشد. همچنین همان‌طور که زکیخانی (۱۳۹۲) اشاره دارد حاشیه‌نشینی در خط چهارم حصار شهر کرج سابقه چندانی ندارد و از توابع تمرکز خدمات، امکانات و ... در این شهرستان می‌باشد، بنابراین با توزیع امکانات، خدمات و دسترسی‌ها در بین شهرستان‌های مختلف استان البرز از مسائل و مشکلات کرج کاسته می‌شود و در عوض مشکلات بیکاری و دسترسی‌های پایین در دیگر شهرستان‌ها نیز از بین می‌رود.

در پایان با همکاری صاحب‌نظران، برای کاستن از تهدیدها در استان البرز راهبردهای زیر پیشنهاد شده است:

راهبردها

- بسترسازی به سمت توسعه بومی پایدار با اتکا به سرمایه‌های بومی و افزایش نقش ساکنین منطقه در توسعه و استفاده از توانایی‌های فرهنگی اقوام مختلف استان در جهت توسعه فرهنگ کسب‌وکار در راستای از بین بردن فقر و بی‌سوادی در استان و متوقف کردن روند رو به رشد افزایش جمعیت در مناطق اسکان غیررسمی و حاشیه شهرها (حاشیه‌نشینی).
- آینده‌نگری در سامان دادن به توسعه استان با توجه به سند آمایش سرزمین برای سال‌های آتی.
- تکمیل زیرساخت‌های توسعه ترانزیت و شاهراه‌های اصلی و فرعی در سطح استان در راستای تمرکززدایی از خدمات، امکانات و زیرساخت‌ها در مرکز استان و از بین بردن ناپایداری جمعیت و تمرکز در مرکز استان.
- تسریع در تهیه و اجرای طرح موضوعی برای تحریک جمعیت به مهاجرت به دیگر شهرستان‌های استان.
- تکیه بر نیروهای بومی و استفاده از جمعیت جوان و نیروی کار در دسترس با توجه به وجود سرمایه‌های انسانی.
- استفاده از فرصت جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در استان در راستای از بین بردن انحصار دولتی در فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد فضای قانونی مناسب و امن جهت جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی.

این مقاله مستخرج از پایان‌نامه با عنوان "بررسی ملاحظات امنیتی - دفاعی آمایش سرزمین در ایران (نمونه موردی استان البرز)" می‌باشد که در پردیس فارابی دانشگاه تهران دفاع شده است. همچنین مستخرج از طرح پژوهشی با عنوان "ملاحظات سیاسی، امنیتی و دفاعی آمایش سرزمین در ایران (نمونه موردی استان البرز)" می‌باشد که در پژوهشکده آماد و فناوری دفاعی، پژوهشگاه راهبردی دانا (مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی) به انجام رسیده است.

کتابنامه

1. Abbasyan, Ezatollah. Amini, Parviz. Alizadeh, Hamid. (2015). Defense Economics in the armed forces and its impact on economic growth. House and strategies. Number 83. years 22. Pp. 151-178. [In Persian]
2. Adami, Ali. Khezrian, Mehdi. Abbaszadeh, Hadi. Yazdanpanah, Mehdi. (2011). The transition to sustainable national security requirements. Journal of Political Knowledge, seventh year, the second number - fall and winter of 1390, Title 14, Pp 5-27. [In Persian]
3. Akhbari, Mohammad. Gham parvar, Ahmad. Bazleh, Ahmad. (2015). Political explanation for Sustainable Development: Case Study of Iran. Geopolitics. Eleventh year. The third number. Pp 33-58. [In Persian]
4. Buzan, Barry. (1991). People state and fear; Second Edition, Boulder Co Lynne Rienner. ecpr press.
5. Darzyan rostami, Hasan. Mansouri, Sayedeh Mansoureh. (2013). The role of new technologies in the cultural identity of young people. Culture Communication. Volume 3. No. 9. pp 77-102. [In Persian]
6. Dennis Wei, Y. H. (2015). "Spatiality of regional inequality". Applied Geography, 61, pp. 1-10.
7. Dick, C J (2003). The Future of Conflict: Looking Out To 2020, Defence Academy of the United Kingdom, Conflict Studies Research Center. April 2003
8. Ebrahimi Jam, Sepideh, Ahmadyan, Reza. (2013). Causes of urban spaces in Terminal West of Tehran defenseless. Police geography. first year. No 4. Pp 53-76. [In Persian]
9. Eftekhari, asghar. Ryazi, Vahid. (2011). Software and security threats moral, (CASE STUDY: people of Sodom in the Holy Quran). Studies of soft power. first year. The third number. Pp 5-50. [In Persian]
10. Faraji mullai, Amin. Aliverdiloo, Hadi. Huseni Amini, Hassan. (2015). Territorial defense planning from the perspective of passive defense. Geography. new course. Thirteenth year. No. 45. Pp. 247-274. [In Persian]
11. Ghaderi Hajat, Mostafa. Abdi, Erfan. Jalili Parvaneh, Zahra. Bagheri Saranjaneh, Nasser. (2010). Expalntion of the Role of Border Markets in Sustainable Development and Security of the Environs. Geopolitics Quarterl. Vol 6. No, 3. Pp 121-151.
12. Goletsis, Y. & Chletsos, M. (2011). Measurement of development and regional disparities in Greek periphery: Amultivariate approach, Socio-Economic Planning Sciences 45 (2011), pp 174-183.
13. Hosseini Nesar, Majid. Ghasemi, Ali. (2012). The perception of safety and factors affecting it. Conference planning and urban management, 20 -21 May. [In Persian]

14. Jafari, Ali Akbar. Zolfaghari, Vahid. (2014). National security and sustainable development paradigm Psavashngtny and good governance. Journal of World Politics. The third period. The third number. Pp 65-94. [In Persian]
15. Kamran, Hassan, Huseni Amini, Hassan. Jafari, Farhad. (2013). founding of the city of deterrent power and using the fundamentals of passive defense. Journal of Geographical Society of Iran, a new era, the eleventh year, No. 36, Spring 1392, Pp 7-32. [In Persian]
16. Khairullov, D. (2015). "Challenges of sustainable development of regional economy in the conditions of russia's accession to the world trade organization". Procedia Economics and Finance. 23, pp. 303-308.
17. Majidi, Sayed Majid. (2000). the nature and scope of military geography. Proceedings of geography and application security defense. Institute of Defense. Imam Hossein University. [In Persian]
18. Ministry of defense (1998), Defense Strategic Review, Available at: www.gov.uk/government/organisation/ministry-of-defense.
19. Modiri, Mehdi. Karami, Mehrdad, Ansari zadeh, Salman. Heidari mosloo, Tahmores. (2013). building security indicators passive defense in Spatial planning. Quarterly defense strategy, the eleventh year, No. 41. Pp. 33 – 58. [In Persian]
20. Møller, B. (2003). National, Societal and Human Security: Discussion– A Case Study of the Israeli-Palestine Conflict. Brauch, Hans Günter; Liotta, PH; Marquina, Antonio; Rogers, Paul, pp. 277-288.
21. Muir, Richard. (2000). New Introduction to political geography. Translation of Mir Haydar, Doreh. In collaboration with Rahim Safavi. Armed Forces Geographical Organisation printing. Tehran. [In Persian]
22. Nasiri, Qadir. (2009). Soft threat component; review some experience. Journal of Strategic Studies. Twelves Year. The third number. Pp 165-189. [In Persian]
23. Negintaji, Zarir. Hosseini, Human. and Kyani, Azin. (2011). Iran's national security and economic indicators. Journal of Political Studies and International. Number Nine. Pages 193-202. [In Persian]
24. Parnyan, Hatem. (2015). Strategy Development of Border Areas (Case Study: District of Urmia-Salmas). Master thesis. Faculty of Management and Accounting. Farabi campus of Tehran University. [In Persian]
25. Riahi, Vahid. Qader Marzi, Hamed. Hamidi, Mohammad Sa'id. (2015). Spatial analysis of inequality in rural settlements turpentine city of Saqez. Geography (International Geographical Society Journal and Iran). New courses. The thirteenth year. Number 44. [In Persian]
26. Rondinelli, Dennis A (1998). "Equity, growth and development regional in developing countries" Journal of AFO;
27. Sarvar, Rahim. Mohammedi Hamidi, Somaeh. Vaysyan, Mohammad. (2014). Review of the development in the border areas to achieve sustainable security

- (Case Study border cities of West Azerbaijan province). Police geography. second year. No. 7. Pp 25-54. [In Persian]
28. Ston, Wendy (2000). "Social Capital, Social Cohesion and Social Security", Presented at The International Research Conference on Social Security (ISSA). Helsinki, pp. 25-27
29. Taghvai, Masoud. Waresi, Hamidreza. Sheikh Bigelo, Rana. (2011). Analysis of regional development disparities in Iran. Human Geography Research, Issue 78, pp 153-168. [In Persian]
30. Wolfers, A. (1962). Discord and Collaboration. Baltimore Johns Hopkins University Press, pp.150.
31. Wong, C. (2006). Indicators for Urban and Regional Planning The Interplay of Policy and Methods. London and New York, Sage Publication
32. Yousefi Maragheh, Mehdi. Saadat, Ali. Zaree Mahdavi, Ghader. (2013). Causes and solutions of committing economic crimes. Social discipline. Volume 5. No. 3. Pp. 145-170. [In Persian]
33. Zakikhani, Mohammad Sadegh (2013). the consequences of uneven development: A Case Study (fourth line fence suburbia in the city of Karaj). Political Science, Vol. 9, Number 25, Pp. 7-36. [In Persian]
34. Zamani, Ali Akbar. (2009). Introduction to the dimensions of corruption and economic crimes and its implications on national security. Detective. The second period. second year. No. 7. Pp. 32-55. [In Persian]
35. Zarghani, Sayed Hadi. Azami, Hadi. (2010). Defensive-security considerations in the preparation of Mashhad metropolis. Geography and regional development. No. 14. Pp 71-96. [In Persian]
36. Zarghani, Sayed Hadi. Azami, Hadi. (2011). considerations of security system planning and site selection centers and military lodgments emphasizing Khorasan Razavi province. Preparation space and planning, period 15. No 2. [In Persian]